

نقش مؤلفه‌های اجتماعی در پیشگیری از جرائم شهری (سرقت و مواد مخدر) نمونه‌ی موردی منطقه‌ی سه شهرسازی^۱

علی اصغر عباسی اسفجیر^۱، ولی‌الله قربانی اصل^۲

چکیده:

تناقضات اجتماعی، تضادها و محرومیت‌ها منجر به بروز انحرافات در جامعه شده‌اند، مقاله‌ی حاضر با شناسایی این مؤلفه‌ها و عوامل مؤثر بر ویژگی‌های اجتماعی و تأثیر آن در پیشگیری از جرم (سرقت و مواد مخدر)، به بررسی آن در منطقه‌ی سه شهرسازی در استان مازندران می‌پردازد. با توجه به واکاوی ادبیات نظری ارتباط مؤلفه‌های کالبدی (روابط اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و تعلق مکانی) با پیشگیری از جرم (سرقت و مواد مخدر) به دستیابی به نتایج دقیق‌تری منتهی گردید. روش تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و از نظر شیوه‌ی اجرا، کمی و کیفی است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای، میدانی و توصیفی و تحلیلی بوده و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار spss و روش آماری (آزمون T و ضریب پیرسون) استفاده شده است. واحد تحلیل این تحقیق مناطق ۳ شهر سازی و حجم نمونه‌ی آن نیز ۳۸۱ خانوار در سطح مناطق ۳ شهر سازی هستند و مشخص شده است که در منطقه‌ی سه شهر سازی مؤلفه‌های اجتماعی چون روابط اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و تعلق مکانی، در پیشگیری از جرم در

۱- این مقاله برگرفته از یافته‌های طرح پژوهشی با همین عنوان است که با حمایت مالی دفتر تحقیقات فرماندهی نیروی انتظامی استان مازندران صورت گرفته است.

asfajir@babol.iau.ac.ir

۲ - استادیار علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل

v1368.ghorbani@gmail.com

۳ - کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه پیام نور بابل

تاریخ پذیرش: ۹۵/۵/۱۳

تاریخ وصول: ۹۵/۲/۲۱

وضعیت مطلوبی قرار دارند اما مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. همچنین بین مؤلفه‌های اجتماعی روابط اجتماعی، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، و انسجام اجتماعی، در کاهش نرخ بزهکاری و پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. نتیجه‌ی آماری در مورد مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی ۲/۸۷ است که در منطقه‌ی سه وضعیت نامطلوبی وجود دارد. در مورد پیشگیری از وقوع جرم (سرقت)، از بین مؤلفه‌های اجتماعی، مؤلفه‌های تعلق مکانی، آگاهی اجتماعی و انسجام اجتماعی، با پیشگیری از وقوع جرم (سرقت)، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که در منطقه‌ی سه شهر ساری به علت وجود افراد مهاجر و تراکم جمعیت بویژه جمعیت بیسواد و عدم آگاهی اجتماعی، ارتکاب جرم برای افراد مجرم در این منطقه افزایش یافته است.

کلید واژگان: ساختار اجتماعی و جرم، جرائم شهری، انحراف اجتماعی، پیشگیری از جرم، منطقه‌ی سه شهر ساری

مقدمه:

پیشگیری اجتماعی که از مؤلفه‌هایی مشخص کمک می‌گیرد از اقداماتی تشکیل می‌شود که بر انواع محیط‌های پیرامون فرد تأثیر می‌گذارد و همه‌ی این محیط‌ها در فرآیند جامعه‌پذیری و اجتماع‌پذیری یک فرد نقش داشته و دارای کارکرد اجتماعی هستند. هریک از محیط‌های خانه، مدرسه، دانشگاه، دوستان و... در یک مقطع خاص زمانی عمل کرده و فرآیند جامعه‌پذیری را تسهیل می‌کنند مثلاً مدرسه دارای دو کارکرد آموزشی و تربیتی است. کارکرد نخست دانشگاه آموزش فنون و علوم است، حال آنکه کارکرد جنبی آن آموزش نحوه‌ی معاشرت با جامعه است. خانواده علاوه بر اینکه موظف به تأمین تغذیه و بهداشت اطفال است. باید پرورش و تربیت آنها را نیز بر عهده گیرد؛ بنابراین هرگاه هریک از این محیط‌ها، رسالت تربیتی و پرورشی و سازگارسازی خویش را به انجام نرسانند، اولین خلل در زمینه‌ی جامعه‌پذیری فرد ایجاد شده و در واقع زمینه‌ی ارتکاب جرم فراهم می‌شود. به دیگر سخن، پیشگیری اجتماعی «مجرم مدار» و «فردمدار» است؛ زیرا کلیه‌ی اقدامات بر روی فرد یا محیط او صورت می‌گیرد.

بیان مسأله

جرم‌شناسان نیز ناسازگاری افراد را در اجتماع، عملی ضد اجتماعی و جرم می‌دانند (السان به نقل از دانش، ۱۳۸۷: ۴۶). از دیدگاه جامعه‌شناسی به جرم بیشتر از آن حیث که تخلف از هنجارهای مقبول اجتماعی یا ارائه‌ی هنجارهای مغایر است، نگریسته می‌شود. می‌توان گفت هنگامی که تراکم جمعیت از حدی تجاوز کند، افراد فوق‌العاده پرخاشگر می‌شوند زیرا حداقل سرزمین مورد لزوم برای شکوفایی شخصی از این رو با گسترش کالبدی و جمعیتی شهرها میزان در اختیار آنان نیست (کی‌نیا، ۱۳۷۴: ۱۱۶). پیشگیری از جرم از طریق مؤلفه‌های اجتماعی شامل مجموعه اقدامات پیشگیرانه از جرائم است که به دنبال حذف یا خنثی کردن آن دسته از عواملی است که در تکوین جرم مؤثر است. این نوع پیشگیری بر مبنای علت‌شناسی جرائم استوار است و با دخالت در محیط‌های اجتماعی مانع از شکل‌گیری انگیزه‌های بزهکارانه و خنثی‌سازی عوامل جرم‌زا می‌گردد. (شاکری، ۱۳۸۲: ۱۱) در پیشگیری اجتماعی تلاش می‌شود که با انجام برنامه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، رفاهی و نظایر آنها و درمان نارسایی‌های اجتماعی و بالا بردن ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی، شرایط یک منطقه و نیز وضعیت مجرمان بالقوه اعتلا یافته و این روند به کاهش میزان جرم منجر شود. نکته‌ی اساسی در این مدل از پیشگیری، تخصص و اندیشه و تلاش مضاعف است زیرا به دلیل گستردگی و پیچیدگی موضوع، ممکن است با وجود سرمایه‌گذاری‌های هنگفت و کلان، نتیجه‌ی مورد انتظار در کاهش جرم حاصل نیاید (میرمحمدصادقی، ۱۳۸۹: ۱۰۲-۱۰۳)، انسان از طریق روابط اجتماعی - فرهنگی به فضا، فرم و عملکرد اهمیت می‌بخشد و ساماندهی فضا به نوبه‌ی خود به تغییر شکل این روابط می‌انجامد. از دیرباز ثابت شده است که تبهکاری شهر نسبت به روستا خیلی بالاتر است. این موضوع در واقع یکی از خصلت‌های اساسی است که از بررسی‌های تبهکاری در غرب حاصل شده است (کی‌نیا، ۱۳۷۴: ۱۱۵). وقتی افراد نسبت به هم شناخت حاصل کرده باشند، دیگر نمی‌توانند در فضاهای عمومی به ارتکاب جرم بپردازند و این کار را فقط در فضاهای خصوصی یا فضاهای خاصی انجام می‌دهند.

در شکل‌گیری رابطه‌ی عمومی - خصوصی در شهر به معنای رابطه‌ای بین خانه و شهر، محله و فضای محله‌ای به عنوان فضای گذار از خصوصی تا عمومی هویت پیدا می‌کند. فضایی که از زمان خروج فرد از خانه با وی همراه می‌گردد تا او را از فضای خصوصی خانه بیرون آورده، در گذر از نیمه خصوصی به نیمه عمومی همراهی کرده و به فضایی کاملاً عمومی برساند و نیز سیری معکوس را خلق کرده و فرد را به مکان امن خانه رهنمون شود. پدید آوردن چنین زنجیره‌ای پیوسته از تجارب ذهنی و عینی در مکان و زمان، ما را به بازنگری فضای عمومی محلات در تمامی ابعاد عملکردی، معنایی، فرمال و اجتماعی متوجه می‌سازد. فضای عمومی در محلات نباید تنها باقی‌مانده‌ای از توده‌ی خانه‌های موجود باشد. فضاهای عمومی در محلات شرط بقای حیات اجتماعی ساکنان این توده‌های مسکونی هستند. حس محله از طریق ایجاد تعادل بین ساختمان‌ها و فضاهای عمومی شکل می‌گیرد (علی مدنی‌پور، ۱۳۸۴: ۱۳) بنابراین با شناخت رابطه بین نوع و میزان جرم و ویژگی‌های مکانی و محیطی وقوع آنها و برنامه‌ریزی و طراحی و معماری مناسب اینگونه فضاها، می‌توان میزان ناهنجاری را در شهرها به حداقل میزان ممکن تقلیل داد. دیدگاه گذشته، پیشگیری از وقوع بزهکاری را تنها وظیفه‌ی پلیس می‌دانست و اکنون این نگرش بسیار تغییر کرده است. برای کاهش بزهکاری و افزایش ایمنی در سطح شهرها می‌توان به شیوه‌های مختلفی از طریق مردم، مقامات جمعی و برنامه‌ریزان و سایرین اقدام نمود. دلایل اهمیت و ضرورت پژوهش در منطقه‌ی سه شهر ساری به این شرح است: ۱. تنوع فرهنگی به دلیل قرار گرفتن در قسمت مرکزی استان ۲. همجواری با شهرستان قائم‌شهر که به دلیل صنعت نساجی مهاجران زیادی را در خود جای داده بود که به دنبال رکود این صنعت، خیل عظیمی از مهاجران با فرهنگ‌های مختلف و نیز بیکار در سطح استان و بویژه شهر ساری که به جهت فاصله‌ی نزدیک و رونق اقتصادی نسبت به دیگر شهرهای استان مقصد مورد دلخواه برای این افراد بیکار بوده، پخش شده‌اند ۳. به دلیل قرار گرفتن ساری در مسیر ارتباطی استان تهران، گلستان، خراسان شمالی، خراسان رضوی، خراسان جنوبی، سمنان و نیز به جهت نزدیکی به دریا

و داشتن سواحل زیبا در همه‌ی ایام سال پذیرای مسافران فراوان با تنوع فرهنگی بسیار است ۴. ساری به دلیل نقش اداری به عنوان مرکز استان مازندران، مهاجران زیادی را در خود جای داده و جمعیت زیادی در طول هفته برای انجام کارهای اداری وارد این شهر می‌شوند و این امر سبب شلوغی بسیار زیاد شهر می‌شود ۵. و از همه‌ی اینها مهم‌تر اینکه شماری از ساکنان محلات منطقه‌ی ۳ شهر ساری از مهاجرانی‌اند که از استان‌های دیگر به این منطقه نقل مکان کرده و مهم‌تر اینکه در مشاغل غیررسمی (فروش مواد مخدر، زورگیری و...) اشتغال دارند. پرواضح است که با وجود حجم زیاد مسافران و ارباب رجوع ادارات و همچنین شمار زیاد شهروندانی که در معرض آسیب‌های اجتماعی قرار دارند، تمرکز روی اقدامات پیشگیرانه، اقدامی کاملاً خردمندانه و هوشیارانه است. با بررسی‌های اجتماعی در سطح محلات و حتی مناطق شهر می‌توان به شکاف‌های موجود پی برده و کانون‌های جرم‌خیز و در معرض وقوع جرم را مشخص کرده و برنامه‌ریزی‌هایی متناسب با هر محله ارائه نمود. در راستای این تحقیق اهدافی بیان گردیده که بر این نکته تأکید دارد که مؤلفه‌های اجتماعی در پیشگیری جرم با ایجاد تحول در ساختارهای فرهنگی جامعه‌ی شهری و روابط اجتماعی و مداخله‌ی مؤثر در متغیرهای فرهنگی و اجتماعی تحقق پیدا می‌کند. محیط فرهنگی به عنوان فضای اصلی وقوع و تحلیل پدیده‌ها، تأثیر قابل توجهی بر مؤلفه‌های پیشگیری اجتماعی از جرم دارد. در این راهبرد پیشگیرانه از وقوع جرم باید اولاً، مقتضیات و حساسیت‌های فرهنگ و نظام فرهنگی شهری به عنوان فضا و زیرساخت توسعه‌ی انسانی مورد توجه قرار گیرد؛ ثانیاً هیأت اجتماع شهری (جامعه‌ی مدنی، سازمان‌های مردم‌نهاد و دیگر کنشگران) توانایی‌های لازم برای مدیریت پیشگیری پایدار بر مبنای واقعیات نظام فرهنگی و اجتماعی را فراگیرند، از مشارکت و خلاقیت جامعه‌ی شهری برای پیشگیری اجتماعی استفاده شود و جامعه قابلیت و توان لازم برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی را بیاموزد؛ ثالثاً بیشتر مشکلات برای توسعه‌ی انسانی ناشی از عوامل چندگانه و بسیار پیچیده‌ای است که در راهبردهای پیشگیرانه باید کلیت این محیط مورد توجه قرار گیرد. ما در این

پژوهش تلاش خواهیم کرد تا به این اهداف دست یابیم:

الف) بررسی و سنجش مؤلفه‌های اجتماعی در پیشگیری از وقوع جرم در منطقه‌ی سه شهر ساری

ب) بررسی رابطه بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرائم شهری

ج) شناسایی مسأله‌ی جرم و آسیب‌شناسی علل جرم

د) انتخاب اقدامات ویژه و ارائه‌ی راه‌حل‌های عملیاتی و کاربردی و پیشگیرانه

در راستای اهداف تحقیق سؤالات زیر مطرح شده است:

۱- وضعیت مؤلفه‌های اجتماعی در منطقه‌ی سه شهر ساری از نظر پیشگیری از جرم

(مواد مخدر و سرقت) چگونه است؟

۲- آیا بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرائم شهری (مواد مخدر و

سرقت) منطقه‌ی سه شهر ساری رابطه‌ای وجود دارد؟

فرضیات تحقیق

الف) به نظر می‌رسد ویژگی‌های اجتماعی منطقه‌ی سه شهر ساری از نظر پیشگیری از جرم (سرقت و مواد مخدر) در وضعیت مطلوبی قرار دارد.

ب) به نظر می‌رسد بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرائم در منطقه‌ی سه شهر ساری رابطه‌ای وجود دارد.

روش تحقیق

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای، میدانی، اسنادی، توصیفی و تحلیلی است. روش اسنادی و میدانی شامل مشاهده، مصاحبه با پرسش‌های از پیش تعیین شده و مصاحبه با برخی از اعضای جامعه‌ی آماری و عکس‌برداری از محدوده‌ی مطالعاتی است. در روش کتابخانه‌ای عمدتاً از متن و استفاده از فیش‌برداری برای خلاصه‌ی مطالب و برای استخراج داده‌های آماری و اطلاعات کمی از ابزار جدول و فرم‌ها استفاده خواهد شد. این مطالب از منابع کتابخانه‌ها شامل کتب یا مقالات، اسناد، طرح‌های توسعه‌ی شهری، پایانامه‌های دانشگاهی، نقشه‌ها و منابع مرتبط با موضوع،

اطلاعات گردآوری می‌شود و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات این پژوهش از نرم‌افزار SPSS و از روش‌های آماری (آزمون t تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون)، برای تجزیه و تحلیل فرضیات تحقیق استفاده می‌شود. واحد تحلیل این تحقیق منطقه‌ی سه شهر ساری است.

معرفی منطقه‌ی مورد مطالعه

شهر ساری به عنوان مرکز استان مازندران و شهرستان ساری با وسعتی در حدود ۳۶۸۵/۳ کیلومتر مربع، معادل ۱۵/۵۱ درصد مساحت استان را به خود اختصاص داده است اما منطقه ۳ شهر ساری نسبت به مناطق دیگر، منطقه‌ای است که کلیه‌ی اراضی شهری آن در جنوب مسیر راه آهن واقع شده است. همچنین محور ارتباطی ساری با بخش‌های جنوبی شهرستان از طریق بلوار کشاورز از این منطقه عبور می‌کند. جمعیت این منطقه برابر با ۴۹۵۴۲ نفر با سرانه‌ی مسکونی ۴۱/۱۷ است. ساکنان منطقه در مقایسه با سایر مناطق شهر ساری از قشرهای تهیدست شهر به شمار می‌روند و اکثراً کارگران و کشاورزان بویژه مهاجران روستایی شهرستان ساری هستند.

پیشینه‌ی تحقیق

سابقه‌ی شناسایی و تحلیل مناطق جرم‌خیز شهری به عنوان رویکردی علمی به دهه‌ی ۱۹۸۰ برمی‌گردد و از جمله مفاهیمی است که طی ۱۵ سال اخیر در بین تحلیل‌گران جرائم شهری اهمیت بسیار یافته است و امروزه به عنوان دستاوردی معتبر برای مقابله با انحرافات اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم مطرح است که طی ۳۰ سال گذشته افرادی چون "براتینگهام" در سال ۱۹۷۵ و ۱۹۸۱، کرو در سال ۱۹۷۵ و هریس در ۱۹۸۰ و ژریش در ۱۹۸۶ در آثار و نوشته‌های خود با ورود به بحث تراکم بزهکاری در محدوده‌های خاص شهری، تحلیل محدوده‌های جرم‌خیز را مطرح ساختند. کولن در نظریه‌ی حمایت اجتماعی معتقد است که به دلیل حمایت ضعیف اجتماعی و مشارکت، جوامع جرم‌خیزی شکل می‌گیرد که دارای خصوصیتی چون روابط ضعیف دوستانه، نرخ کم مشارکت افراد در برنامه‌های داوطلبانه است که این خصوصیات سبب افزایش احتمال

وقوع جرم می‌گردد. جوامع بشری در طول تاریخ به سرکوبی و مجازات آن دسته از افعال یا ترک افعالی که جرم شناخته می‌شده، واکنش نشان داده است. واکنش نسبت به بزهکاری در کلیه‌ی جوامع و زمانها به یک شکل نبوده، ووئن ولئوته می‌نویسد: دستگاه عدالت تا پایان قرن هجدهم تنها عملی که انجام می‌داد، مجازات گناهکار با هدف عبرت دادن به دیگران و ایجاد رعب و هراس در اجتماع بود زیرا تصور می‌شد که شکنجه و مجازاتهای شدید می‌تواند ترس و وحشت در اجتماع پدید آورد و در نتیجه مانع از ارتکاب جرم توسط دیگران گردد. اینگونه سیاست پیشگیری از جرم توأم با انتقام در ملأ عام بود که همراه با تبلیغات و توأم با خشونت بسیار و در برابر دیدگان مردم انجام می‌گرفت (ووئن ولئوته ۱۹۵۶) کاربرد رسمی خشونت به عنوان وسیله‌ی مجازات، قرن‌ها در اروپا استقرار یافته بود. مردم طرز تلقی خود را نسبت به این قبیل اعمال به طور غیر مترقبه تغییر ندادند، عوامل اجتماعی مهمتری در کار بودند که با فرآیندهای عمده‌ی دگرگونی که در آن دوره رخ می‌داد، ارتباط داشتند. پارسونز (۲۰۰۳) در نظریه‌ی کش‌های اجتماعی همانند دورکیم نبود او انسجام گروهی را سبب بی‌هنجاری جامعه می‌داند. از نظر او نبودن این انسجام مانع از تحقق ثبات فردی می‌شود که در نتیجه‌ی آن فرد دچار نوعی پیش‌داوری بیمارگونه درباره‌ی اجتماع و تمایل به انحراف از هنجارها می‌گردد. گیدنز در یکی از مطالعات خود مشخص نمود جوامع اروپایی در آن هنگام به جوامع صنعتی و شهری تبدیل شدند که نظم روستایی کهن به سرعت جای خود را به نظم‌ی داد که در آن مردم بیشتر در کارخانه‌ها و کارگاه‌ها اشتغال پیدا کردند و به نواحی شهری که به سرعت رو به گسترش بود کوچ نمودند؛ در نتیجه، شکل مجازاتهای شدید که برای دادن سرمشقی هولناک برای عبرت دیگران بود، تنها در اجتماعات کاملاً بسته که شمار جرم معدود بود، مناسب بود. اگر چه طرفداران مکتب کلاسیک در اواخر قرن هجدهم علیه مجازاتهای غیر انسانی و شکل دلخواه و اختیاری تعیین مجازاتها، اعتراض و انتقاد نمودند، اما به عقیده‌ی طرفداران این مکتب مجازات باید به اندازه‌ی کافی جدی و سنگین باشد تا بتواند لذتی را که از تجاوز به قانون حاصل می‌شود از بین ببرد. از این

تدبیر، با عنوان سیاست کیفری سزادهنده یاد می‌شود و چون معتقدند مجازات مجرم باعث پیشگیری از وقوع جرم خواهد شد بنابراین به پیشگیری کیفری معروف است. اما «بکاریا» که از بنیان مکتب کلاسیک است در آخر رساله‌ی «جرایم و مجازاتهای» (۱۷۶۴ م) خود می‌نویسد «پیشگیری از جرایم بهتر از کیفر دادن است» و راه‌لهایی نیز برای پیشگیری غیر کیفری ارائه نموده است.

با تحول جوامع، نیم قرن بعد دیدگاه‌های جدیدی ظهور کرد که در آن شخص مجرم مورد توجه قرار گرفت. انریکوفری که از بنیانگذاران مکتب تحقیقی بود در کتاب خود با عنوان «افقهای نوین حقوق کیفری» (۱۸۸۸ م) خواستار تجدید نظر در حقوق کیفری و توجه به نحوه‌ی مبارزه با بزهکاری شد.

فری با بی اثر دانستن کیفرها از نظر پیشگیری عمومی، به ارائه‌ی یک برنامه‌ی وسیع اقدامات پیشگیری پرداخته است و با پیشنهاد تدابیر سرکوبگر و قهرآمیز که در محدوده‌ی نظام کیفری اعمال می‌گردد و تدابیر پیشگیرنده که در خارج از محدوده‌ی نظام کیفری اعمال می‌شوند، ضرورت استفاده از راههای پیشگیری غیر قهرآمیز و با ماهیت تربیتی، اجتماعی، اقتصادی یا به کار بردن مؤلفه‌های اجتماعی برای پیشگیری از جرم را یادآور گردیده است. این پیشنهاد مبنای ظهور شاخه‌ای در جرم‌شناسی با عنوان «جرم‌شناسی پیشگیری» مشخص گردید.

در کشور ما ایران نیز تحقیقاتی از این دست انجام گرفته که از جمله این تحقیقات می‌توان به مطالعات زیر اشاره نمود:

نجفی ابرنآبادی در مقاله‌ی «سیاست جنایی سازمان ملل متحد» خود پیشگیری اجتماعی را، در کمتر از یک سده‌ی بعد جامعه‌ی بین‌المللی به عنوان دفاع اجتماعی که ادامه دهنده‌ی فعالیتهای مکتب دفاع اجتماعی است، در برنامه‌ی «حداقل خود برای تحقق سیاست جنایی انسانگر» که مبارزه علیه بزهکاری مستلزم توسل به اقدامهای مختلف و همزمان ناظر به پیش از وقوع جرم (پیشگیری) و پس از وقوع جرم (سرکوبی) می‌داند. محسن تبریزی در یکی از مقالات خود با عنوان «بررسی علل مؤثر بر سرقت نوجوانان

در شهر کرمانشاه» به تئوریاست که در این تئوری به دو رویکرد تئوری پیوند اجتماعی و فرصت جرم توجه داشته و آنها را به هم پیوند زده است چنان که تئوری پیوند اجتماعی فرض اصلی را بر آن قرار داده است که افراد تا وقتی که پیوندهای قوی اجتماعی داشته باشند، کجرو نمی‌شوند و به محض تضعیف یا گسسته شدن پیوندها، فرد کجرو می‌شود.. عزت الله پوریان (۱۳۸۹)، در پژوهشی با عنوان «مطبوعات، جرائم اجتماعی، احساس امنیت و آگاهی» به بررسی رابطه میان میزان استفاده از رسانه‌ها و آگاهی اجتماعی و احساس امنیت پرداخته است و نتایج آن حاکی از آن است که بین میزان استفاده از رسانه‌ها و افزایش آگاهی‌های اجتماعی و احساس امنیت رابطه‌ی معناداری وجود دارد بدین گونه که هرچه میزان آگاهی‌های اجتماعی بیشتر باشد، به همان نسبت احساس امنیت اجتماعی نیز بیشتر خواهد شد، بی‌زبان و همکاران (۱۳۹۱)، در مطالعه‌ی خود به این نتیجه دست یافتند که هر چه روابط اجتماعی بین افراد بیشتر باشد، به همان نسبت وقوع جرم کاهش می‌یابد. همچنین (۱۳۹۰)، طی مطالعه‌ای با عنوان «بررسی رابطه میان سرمایه‌ی اجتماعی و احساس امنیت در بین جوانان شهر ساری» به این نتیجه دست یافت که بین روابط اجتماعی و احساس امنیت، رابطه‌ای معناداری وجود دارد و به نسبت روابط اجتماعی بالاتر شاهد امنیت بالاتری خواهیم بود. قاسمی مقدم (۱۳۹۱)، در پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد خود با عنوان «تحلیلی بر اثرات افتراقات فضایی و اجتماعی در شکل‌گیری فرهنگ جرم‌زا در محله‌های مرفه و غیرمرفه شهر بابلسر» به این نتیجه دست یافته است که در محلات مرفه و غیرمرفه بابلسر به طور کلی وضعیت مؤلفه‌های کالبدی - محیطی و اجتماعی در وضعیت نامطلوبی قرار دارد و با کیفیت مد نظر فاصله‌ی بسیاری دارد.

چارچوب نظری

نظم اجتماع

نظم اجتماع از نظر مفهومی به معنای حداکثر هم‌نوایی اعضای جامعه به هنجارها، ارزش‌ها، قوانین و کاربردهای مطلوب نهادهای اجتماعی است. جامعه‌شناسان بر این

باورند که بنیان نظم اجتماعی، رعایت قوانین اجتماعی است. قوانین اجتماعی، ابزار تنظیم رابطه‌ی فرد با جامعه است که زیست اجتماعی را امکان‌پذیر ساخته و محدودیت‌هایی را برای هوای نفسانی و فردیت افراطی ایجاد می‌کند (ساعی، ۱۳۷۶: ۷۸). در تعریف دیگر نظم اجتماعی به نظم رایجی اطلاق می‌شود که اطلاعات همگان را از یک نظم ارزشی جافتاده و رایج به منظور ارجح داشتن طبقات و قشرهای ممتاز اولویت می‌بخشد. اساس این نظم بر این اندیشه استوار است که ثروت اساسی یک جامعه را صلح و آرامش تشکیل می‌دهد (ملازاده گنجی، ۱۳۹۲: ۲۱).

پیشگیری اجتماعی از جرم طریق مؤلفه‌های اجتماعی

پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع محور از محیط خانواده که پایه‌ی اساسی در پیشگیری اجتماعی از جرائم است. به طور کلی می‌توان گفت که در این نوع پیشگیری با رویکرد کلان به عوامل بروز بزهکاری از قبیل فقر اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی توجه می‌شود و با توسعه‌ی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... در جامعه از بروز ناهنجاری‌های خانوادگی، بزهکاری اعضا جلوگیری می‌گردد. خانواده، اعتیاد، طلاق و... از جمله عواملی هستند که تأثیر بسزایی در افزایش بزهکاری افراد در تعریف پیشگیری اجتماعی دارند. (میرخلیلی، ۱۳۷۸: ۱۱۳)، پیشگیری از جرم از طریق مؤلفه‌های اجتماعی شامل مجموعه اقدامات پیشگیرانه از جرائم است که به دنبال حذف یا خنثی کردن آن دسته از عواملی است که در تکوین جرم مؤثر است. این نوع پیشگیری بر مبنای علت‌شناسی جرائم استوار است و با دخالت در محیط‌های اجتماعی، مانع از شکل‌گیری انگیزه‌های بزهکارانه و خنثی‌سازی عوامل جرم‌زا می‌گردد (شاکری، ۱۳۸۲: ۱۱).

در پیشگیری اجتماعی تلاش می‌شود که با انجام برنامه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، رفاهی و نظایر آنها و درمان نارسایی‌های اجتماعی و بالا بردن ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی شرایط یک منطقه و نیز وضعیت مجرمان بالقوه اعتلا یافته و این روند، به کاهش میزان جرم منجر شود. نکته‌ی اساسی در این مدل از پیشگیری، تخصص و اندیشه و تلاش مضاعف است زیرا به دلیل گستردگی و پیچیدگی موضوع، ممکن است با وجود

سرمایه‌گذاری‌های هنگفت و کلان، نتیجه‌ی مورد انتظار در کاهش جرم حاصل نیاید (میرمحمدصادقی، ۱۳۸۹: ۲۰-۲۱)

مناطق و وقوع جرم

«در بررسی‌های جغرافیایی جرائم [رفتار آنومیک] شهری عامل کلیدی قانون، مجرم، قربانی جرم (شی و شخص)، مکان جرم و زمان جرم مورد توجه قرار می‌گیرد...» (برون، ۲۰۰۰: ۲). در میان این عوامل کلیدی، «نقش مکان» به صورت متمایز، از حوزه‌ی برنامه‌ریزی، طراحی و مدیریت شهری مورد توجه قرار می‌گیرد. بر حسب تئوری مناطق جغرافیایی بزهکاری (رفتار آنومیک)، بیشترین رفتار آنومیک از نوع تبهکارانه‌ی آن مربوط به کیفیت محلات شهری است تا در اثر خود شهرنشینی؛ بدین سان احتمالاً محلات بزهکاری به وجود می‌آید که خود به مخزن دائمی تمرکز بزهکاران تبدیل می‌شود. پژوهش‌های جدید نشان می‌دهد اگر واقعاً توزیع بزهکاری شهری بر حسب مساحت جغرافیایی بین محلات شهری نمایش داده شود، محدوده‌های بزهکاری و حتی منازل بزهکاران در بعضی از محلات شهر متمرکز می‌گردد. پژوهشگران حتی نشان داده‌اند که بعضی از کوچه‌ها یا ساختمان‌ها دارای تراکم سنگینی از بزهکاران هستند (گسن، ۱۳۷۴: ۱۱۶).

در واقع «محلات و مناطق مختلف یک شهر از لحاظ بزهکاری با یکدیگر متفاوت بوده، بعضی از آنها جرم‌خیزتر از بقیه هستند بنابراین احتمال بزهکاری افرادی که در محله‌های پرجمعیت و فقیرنشین شهرها یا در آلونک‌ها و زاغه‌های حاشیه‌ی شهرها با حداقل امکانات رفاهی زندگی می‌کنند، به مراتب بیش از افرادی است که در محلات کم جمعیت و مرفه شهرها سکونت دارند. طبق آماری که در فرانسه تهیه شده است، ۹۶٪ از دختران مجرمی که در مؤسسات مختلف نگهداری می‌شوند، متعلق به خانواده‌های غیر مرفه و محلات فقیرنشین بوده‌اند» (بی‌نا، ۱۳۸۰: ۸۴).

پیشگامان مکتب اکولوژی شهری، که همه‌ی مسائل اجتماعی از جمله میزان جرائم را در رابطه با تفاوت‌ها و خصیصه‌های مکانی جستجو می‌کردند، نظرشان بر این بود که؛ انواع

جرائم، بزهکاری، نزاع‌ها و... همه در نتیجه‌ی پاره شدن تعهدات رایج میان مردم است. آنها معتقدند سازمان‌شکنی گروهی از مردم و بروز رفتارهای آنومیک، مربوط به نامتجانس بودن بیش از اندازه‌ی محلات و مناطق داخلی شهرهاست (شکویی، ۱۳۶۹: ۱۰۵). کلیفورد شاو، استاد دانشگاه شیکاگو، معتقد بود که بزهکاری در یک شهر بیش از آنکه به جمعیت شهر بستگی داشته باشد، به محلات آن مربوط می‌شود. نیچه فرو و زیگل، دو محقق ایتالیایی، در سال ۱۸۹۹ تأثیر سوء زندگی در میان اجتماع نامناسب را مورد مطالعه قرار دادند. در فرانسه نیز ژان بوشرون توزیع تبه‌کاری اطفال و نوجوانان را در پاریس و حومه‌ی آن بررسی کرده، نشان داده است که قسمت اعظم بزهکاران در حومه‌ی فقیرنشین پاریس سکونت داشته‌اند. برجس نیز به مطالعه‌ی بزهکاری اطفال و نوجوانان در یک شهرک ۱۲ هزار نفری پرداخته و چنین نتیجه‌گیری کرده است که مجرمیت در یک ناحیه‌ی آن شهرک، سه برابر نواحی دیگر همان شهرک است (صالحی، ۱۳۸۷). بنابراین «امروزه اثر جرم‌زای محلات پرجمعیت و فقیرنشین یا مناطق حاشیه‌ای شهرها که اهالی آنها دچار مشکلات متعدد اقتصادی و فرهنگی هستند، به اثبات رسیده و نقش دوستان، همسایگان و ساکنان محلات نیز در سوق دادن اطفال و نوجوانان به ارتکاب جرم انکارناپذیر است» (شکویی، ۱۳۶۹: ۸۵-۸۴). در گذشته ساختار فضایی هر یک از محلات شهری بویژه در بافت‌های قدیمی شهرهای ایرانی، از یک انسجام فضایی برخوردار بود؛ به طوری که این نوع ساختار فضایی که حدود محله را مشخص می‌کرد و آن را از سایر محلات متمایز می‌ساخت شامل معابر، دروازه‌ها، مساجد، حمام‌ها، مرکز محله و... می‌شد. پیامد اجتماعی انسجام ساختار فضایی محله، به انسجام اجتماعی و نیز امنیت و جلوگیری از رفتارهای ناهنجار و آنومیک در هر یک از محلات منجر می‌شد.

مؤلفه‌های اجتماعی در پیشگیری از جرم

مشارکت اجتماعی

مفهوم فرایندهای اجتماعی، عمومی، یکپارچه، چندگانه، چند بعدی و چند فرهنگی است که هدف آن‌ها کشاندن همه‌ی مردم به ایفای نقش در همه‌ی مراحل توسعه است؛

به تعبیر دیگر، مشارکت اجتماعی عبارت است از عضویت در سازمان و گروه‌های مختلف اجتماعی و شرکت فعال در امور اجتماعی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه (گاتری^۱، ۱۹۸۶: ۳۷).

اعتماد اجتماعی

اعتماد را می‌توان به صورت چشم‌داشتی تعریف کرد که در جامعه‌ای با رفتار منظم، مشارکتی، مشروع و بر پایه‌ی هنجارهای مشترک بر روی بخشی از اعضای جامعه رخ می‌دهد (فوکویاما^۲، ۱۹۹۵: ۹).

آگاهی اجتماعی

مجموعه‌ای از افکار، عقاید و حساسیت نسبت به زندگی و توجه به هرآنچه که در وسیع‌ترین معنا به امور عمومی اعم از سیاسی و یا اجتماعی مربوط می‌شود، است (فیروزآبادی^۳، ۱۳۸۴: ۲۷).

تعلق مکانی

تعلق مکان به این معناست که مردم خود را به واسطه‌ی مکانی که در آن به دنیا آمده و در آن رشد کرده‌اند تعریف می‌کنند (لینچ^{۱۳۷۶}). این حس اگر به خوبی تقویت و شناخته شود، نقش آن در ماندگاری افراد در محل زیست و زادگاهشان افزایش می‌یابد و تا جایی ادامه می‌یابد که حتی افراد حاضر می‌شوند برای دفاع از محل و مکانی که به آن تعلق دارند، فداکاری نیز بکنند.

انسجام اجتماعی:

انسجام اجتماعی جزئی از سرمایه‌ی انسانی است که به اعضای جامعه اجازه می‌دهد که به یکدیگر اعتماد نمایند و این اعتماد برای ساختن گروه‌ها و انجمن‌های جدید به کار می‌رود (کلمن^۳، ۱۹۸۸).

- 1- Gaoteri
- 2- Fukuyama
- 3- Coleman

روابط اجتماعی

زندگی در محیط شهری مانند دیگر محیط‌ها نیازمند برقراری روابط صمیمانه در بین شهرنشینان در سطوح مختلف از قبیل خویشاوندی، همسایگی، محیط کار و دوستی است. کاهش روابط اجتماعی صمیمانه و اولیه، بویژه در محیط شهری به انزوای افراد و مشکلات روانی می‌انجامد که این وضعیت هم منشأ مسائل اجتماعی خواهد بود. اهمیت این موضوع و انجام تحقیقات تجربی بر روی آن بویژه در شهرهای ایران از وجهی دیگر دارای اهمیت است. معرف‌هایی که برای سنجش روابط اجتماعی افراد با همسایگان در نظر گرفته شده‌اند عبارتند از: سلام و علیک گرم و صمیمی، رفت و آمد خانوادگی، دعوت به مراسم عروسی، شرکت در مراسم عزاداری (جلایی پور و عبدالله پور، ۱۳۹۰).

مدل ۱: مؤلفه‌های اجتماعی فضای محله‌ای

منبع: نگارندگان

مدل عمده‌ی رشد فیزیکی شهر

توسعه‌ی عمده‌ی منطقه‌ی سه شهر ساری در مسیر ارتباطی راه آهن است؛ ساخت و

سازهای بی‌رویه‌ای بدون ضابطه انجام شده است که شکل نامتجانس و ناهنجاری به ساخت فیزیکی این منطقه داده است. علاوه بر این اراضی اطراف این منطقه که برای کشاورزی بسیار متعدد هستند، به سرعت تغییر کاربری می‌یابند و تحت ساخت و سازهای شهری قرار می‌گیرند که این امر به هیچ وجه اقتصادی نیست. از دیگر خصوصیات توسعه‌ی فیزیکی در این منطقه، دوره‌ی بافت‌های حاشیه‌ای در این محدوده‌ی شهری هستند.

این بافت‌های حاشیه‌ای همان روستاهای سابق نزدیک به شهر هستند که به علت گسترش شهر، در محدوده‌ی شهری قرار گرفته‌اند. این بافت از جهت دیگر نیز حائز اهمیت است و آن اینکه مهاجران روستایی و افراد کم‌درآمد در این محلات ساکن می‌شوند و ناهماهنگی موجود را افزایش می‌دهند.

به هر حال در این منطقه ادغام روستاهای اطراف شهر در حین توسعه‌ی شهرسازی باعث توسعه‌ی بی‌رویه‌ی شهر و ایجاد ناهنجاری در بافت شهری گردید. از دیگر خصوصیات توسعه‌ی فیزیکی شهرسازی این است که به علت وجود زمین، شهر به صورت پیوسته و یکپارچه توسعه نیافته است و گسترش شهر در این منطقه به صورت پراکنده و ناپیوسته بوده است. نکته‌ی دیگر در حین توسعه‌ی منطقه‌ی سه این است که در حالی که شهر رو به توسعه است، در بافت قدیم شهر، ساختمان‌های قدیمی تخریب شده و به جای آن‌ها، ساختمان‌های جدید جایگزین می‌شوند که شکل ناهماهنگی به این بافت داده است.

ارتباط مدل با جرائم شهری و پیدایش جرم

با مطالعات گسترده‌ی انجام گرفته در این حوزه مشخص شده که نرخ جرائم یک منطقه در هر سال، نتیجه‌ی ضروری از وضعیت سازمان اجتماعی آن منطقه است. پس این جامعه است که جرم را می‌پروراند و مجرمان ابزارهایی هستند که جرم با کمک آنها جامعه‌ی عمل می‌پوشاند. بدین صورت که همواره بالاترین نرخ بزهکاری، متعلق به مناطقی با بیشترین میزان بی‌نظمی ساختاری، وضعیت اقتصادی پایین و تنوع بالای

جمعیت از لحاظ قومیتی است. بدین ترتیب سکونت‌گاه‌های غیررسمی که در یک روند هجوم و چیرگی به عنوان بخشی طبیعی از شهر و حوزه‌های شکاف‌انداز شکل می‌گیرند، بخشی تفکیک‌ناپذیر به آن ضمیمه می‌شوند و در قالب کانون‌های جرم‌خیز، در نهایت باعث آسیب‌دیدگی سازمان اجتماعی کل شهر خواهند شد. البته لازم به ذکر است که نامگذاری این مناطق با عنوان حوزه‌های شکاف‌انداز، بدین دلیل است که در میان حوزه‌های سازمان یافته‌ی شهری واقع شده‌اند.

باید توجه نمود که در چنین محله‌هایی انزوای اجتماعی ساکنان، سبب کاهش انتظار آنان برای موفقیت‌های متعارف نیز خواهد شد که در نتیجه، برای کسب جایگاه اجتماعی، خشونت جایگزین کنترل اجتماعی می‌گردد. اما نکته‌ی بسیار مهم به عنوان یک مسأله‌ی اجتماعی در رابطه با تجربه‌ی زیستن در این محله‌ها، شکل‌گیری خرده‌فرهنگ‌های متفاوت است که بستر فرهنگی و اجتماعی افراد (بویژه نوجوانان و جوانان) را شکل می‌دهد.

در این مناطق، فرصت‌های بسیاری برای فعالیت‌های مجرمانه همچون خرید و فروش مواد مخدر، مال‌خری اموال دزدیده شده و بسیاری از این اعمال به سادگی فراهم است. چنین فعالیت‌هایی در سن پایین و به عنوان بخشی از بازی‌های خیابانی، میان نوجوانان در این مناطق شروع می‌شود و در این بازی‌ها رفتارهای بزهکارانه همچون سستی از بزرگ‌ترها به جوانان و نوجوانان انتقال می‌یابد.

یافته‌های استنباطی

برای درک مؤلفه‌های مرتبط با پیشگیری از وقوع جرم ابتدا گویه‌های مرتبط با هر مؤلفه باهم ترکیب شده و با استفاده از آزمون تی مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه از طریق آزمون همبستگی پیرسون ابتدا رابطه‌ی هر یک از مؤلفه‌های اجتماعی و کالبدی با پیشگیری از جرایم (مواد مخدر و سرقت)، بررسی گردیده است و در نهایت به بررسی رابطه بین ویژگی‌های اجتماعی با پیشگیری از جرائم (مواد مخدر و سرقت)، در مناطق ۳ شهر ساری پرداخته شده است.

نتایج آزمون T برای مؤلفه‌های کالبدی و اجتماعی در منطقه‌ی ۳ شهر ساری

همانگونه که در جدول شماره‌ی ۱، مشاهده می‌شود، ۶ مؤلفه‌ی اجتماعی در منطقه‌ی ۳ شهر ساری از طریق آزمون T مورد ارزیابی قرار گرفتند که نتایج این بررسی بدین ترتیب است. از میان مؤلفه‌های اجتماعی که با آزمون T مورد بررسی قرار گرفتند، تنها مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی در وضعیت نامطلوبی قرار دارد، میانگین محاسبه شده برای مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی عدد (۲/۸۷) است که در مقایسه با میانه‌ی نظری پاسخ‌ها یعنی عدد (۳) میزان پایین‌تری را نشان می‌دهد که بیانگر وضعیت نامطلوب مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی است.

همچنین سطح معناداری محاسبه شده در ناحیه‌ی آلفای ۵ صدم نیز برابر با ۰/۰۲۹ است که نشان دهنده‌ی تفاوت معنادار بین نگرش پاسخگویان است. اما نتایج آزمون T برای سایر مؤلفه‌های اجتماعی بدین صورت است، میانگین به دست آمده برای مؤلفه‌ی روابط اجتماعی با میانگین (۳/۸۲) و سطح معناداری (۰/۰۰۹)، انسجام اجتماعی (۳/۴۲) سطح معناداری (۰/۰۰۰)، اعتماد اجتماعی (۳/۰۱) سطح معناداری (۰/۰۳۵)، مشارکت اجتماعی (۳/۳۵) سطح معناداری (۰/۰۰۰) و مؤلفه‌ی تعلق مکانی (۳/۰۸) با سطح معناداری (۰/۰۴۵)، همانگونه که ملاحظه می‌گردد با توجه به اینکه میانگین مؤلفه‌های اخیر از میانه‌ی نظری پاسخگویان یعنی عدد (۳) بیشتر است، پس می‌توان ادعان کرد که این مؤلفه‌ها در وضعیت مطلوبی قرار دارند. با توجه به سطح معناداری کمتر از ۵ درصد، تفاوت معناداری بین نگرش پاسخگویان وجود دارد.

جدول ۱: نتایج آزمون T برای مؤلفه‌های اجتماعی در منطقه‌ی ۳ شهر ساری

متغیر	میانگین	مقدار آماره	درجه‌ی آزادی	معناداری	انحراف معیار	
					حد بالا	فاصله اطمینان حد پایین
روابط اجتماعی	۳/۸۲	-۲/۶۶	۲۶۹	۰/۰۰۹	۵/۱۸۰	۱/۴۴۴
انسجام اجتماعی	۳/۴۲	-۹/۷۳	۲۶۹	۰/۰۰۰	۰/۶۸۸	۰/۴۹۰
اعتماد اجتماعی	۳/۱۰	-۰/۶۸	۲۶۹	۰/۰۳۵	۰/۸۴۸	۰/۲۱۰
آگاهی اجتماعی	۲/۸۷	۱/۶۲	۲۶۹	۰/۰۲۹	۰/۹۷۱	-۰/۰۱۳
مشارکت	۳/۳۵	۲/۱۲	۲۶۹	۰/۰۰۰	۰/۷۰۰	۰/۴۴۳
تعلق مکانی	۳/۰۸	۸/۴۳	۲۶۹	۰/۰۴۵	۰/۹۹۶	۰/۰۰۲

بررسی همبستگی بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، منطقه‌ی ۳ شهر ساری

همانطور که در جدول شماره‌ی ۲ مشاهده می‌گردد، همبستگی مثبت و معناداری بین مؤلفه‌های، روابط اجتماعی (۰/۱۹۲)، آگاهی اجتماعی (۰/۲۰۴)، انسجام اجتماعی (۰/۱۴۸) و اعتماد اجتماعی (۲۲۶)، با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، در منطقه‌ی ۳ شهر ساری وجود دارد. ولی بین مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی (۰/۱۱۲) و تعلق مکانی (۰/۰۵۹)، با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، در منطقه‌ی ۳ شهر ساری با توجه به اینکه سطح معناداری آنها بیشتر از (۰/۰۵)، است می‌توان گفت، رابطه‌ی معناداری وجود ندارد.

جدول ۲: همبستگی پیرسون بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از جرم (مواد مخدر)، منطقه‌ی ۳ شهر

ساری

مؤلفه‌ها	تعداد	آمار همبستگی پیرسون	معناداری (sig)
روابط اجتماعی	۳۸۱	۰/۱۹۲**	۰/۰۰۰
تعلق مکانی	۳۸۱	۰/۰۵۹	۰/۴۵۵
مشارکت اجتماعی	۳۸۱	۰/۱۱۲	۰/۰۶۶
آگاهی	۳۸۱	۰/۲۰۴**	۰/۰۰۳
اعتماد اجتماعی	۳۸۱	۰/۲۲۶**	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۳۸۱	۰/۱۴۸**	۰/۰۰۰

* معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

بررسی همبستگی بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع (سرقت)، منطقه‌ی ۳ شهر ساری

همانطور که در جدول شماره‌ی ۳، مشاهده می‌گردد، همبستگی مثبت و معنادار بین مؤلفه‌های، تعلق مکانی (۰/۱۹۳)، آگاهی اجتماعی (۰/۱۳۸) و انسجام اجتماعی (۰/۱۵۷)، با پیشگیری از وقوع جرم (سرقت)، در منطقه‌ی ۳ شهر ساری وجود دارد. ولی بین مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی (۰/۰۵۴)، اعتماد اجتماعی (۰/۰۵۶) و روابط اجتماعی

(۰/۰۶۲)، با پیشگیری از وقوع جرم (سرقت)، در منطقه‌ی ۳ شهر ساری رابطه‌ی معناداری وجود ندارد چرا که سطح معناداری (sig)، این سه مؤلفه بیشتر از (۰/۰۵)، است.

جدول ۳: همبستگی پیرسون بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از جرم (سرقت)، منطقه‌ی ۳

شهر ساری

مؤلفه‌ها	تعداد	آمار همبستگی پیرسون	معناداری (sig)
روابط اجتماعی	۳۸۱	۰/۰۶۲	۰/۳۱۰
تعلق مکانی	۳۸۱	۰/۱۹۳**	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۳۸۱	۰/۰۵۴	۰/۳۷۳
آگاهی	۳۸۱	۰/۱۳۸*	۰/۰۳
اعتماد اجتماعی	۳۸۱	۰/۰۵۶	۰/۳۵۸
انسجام اجتماعی	۳۸۱	۰/۱۵۷*	۰/۰۲۶

پیشگیری از وقوع جرم (سرقت)

* معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

آزمون فرضیه‌ها

الف) به نظر می‌رسد مؤلفه‌های اجتماعی منطقه‌ی سه شهر ساری در وضعیت مطلوبی قرار دارند.

همانگونه که در چارچوب نظری و یافته‌های استنباطی اشاره گردید، ویژگی‌های اجتماعی در پیشگیری از وقوع جرم مؤثر است. در این تحقیق برای ویژگی‌های اجتماعی منطقه‌ی ۳ شهر ساری، ۶ مؤلفه مورد بررسی قرار گرفت که عبارتند از: روابط اجتماعی، تعلق مکانی، مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی است. برای آزمون این فرضیه در منطقه‌ی سه شهر ساری ابتدا از طریق آزمون One - sample T Test، وضعیت مؤلفه‌ها از نظر مطلوب یا نامطلوب بودن مشخص گردید. در

صورت‌بندی فرضیه، فرضیه‌ی ۱ یعنی هر یک از این مؤلفه‌ها در وضعیت مطلوبی قرار دارد و در مقابل فرضیه‌ی ۲ صفر بر نامطلوب بودن هر یک از مؤلفه‌ها دلالت دارد. همانگونه که در جدول شماره‌ی ۴ ملاحظه می‌گردد در منطقه‌ی ۳، مؤلفه‌های روابط اجتماعی (۳/۸۲)، انسجام اجتماعی (۳/۴۲)، اعتماد اجتماعی (۳/۱۰)، مشارکت اجتماعی (۳/۳۵) و تعلق مکانی (۳/۰۸)، در وضعیت مطلوبی قرار دارند اما مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی (۲/۸۷) در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. در نتیجه فرضیه‌ی تحقیق در مورد مؤلفه‌های روابط اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و تعلق مکانی، مورد تأیید واقع می‌شود اما در مورد مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی، فرضیه‌ی تحقیق در این منطقه رد می‌گردد.

جدول ۴: نتایج آزمون T برای مؤلفه‌های اجتماعی در منطقه‌ی ۳ شهر ساری

متغیر	میانگین	مقدار آماره	درجه‌ی آزادی	معناداری	انحراف معیار	فاصله‌ی اطمینان	
						حد بالا	حد پایین
روابط اجتماعی	۳/۸۲	-۲/۶۶	۲۶۹	۰/۰۰۹	۰/۱۸۰	۱/۴۴۴	۰/۲۰۳
انسجام اجتماعی	۳/۴۲	-۹/۷۳	۲۶۹	۰/۰۰۰	۰/۶۸۸	۰/۴۹۰	۰/۶۵۵
اعتماد اجتماعی	۳/۱۰	-۰/۶۸	۲۶۹	۰/۰۳۵	۰/۸۴۸	۰/۲۱۰	۰/۰۰۷
آگاهی اجتماعی	۲/۸۷	۱/۶۲	۲۶۹	۰/۰۲۹	۰/۹۷۱	-۰/۰۱۳	-۰/۲۴۶
مشارکت	۳/۳۵	۲/۱۲	۲۶۹	۰/۰۰۰	۰/۷۰۰	۰/۴۴۳	۰/۲۷۵
تعلق مکانی	۳/۰۸	۸/۴۳	۲۶۹	۰/۰۴۵	۰/۹۹۶	۰/۰۰۲	۰/۲۴۱

به نظر می‌رسد بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر و سرقت)، در منطقه‌ی ۳ شهر ساری رابطه وجود دارد.

اساس این فرضیه بر مبنای وجود رابطه بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر و سرقت)، در منطقه‌ی ۳ شهر ساری است. برای آزمون این فرضیه در منطقه‌ی ۳ شهر ساری، شش مؤلفه مورد بررسی قرار گرفته است. مؤلفه‌های مورد بررسی در این بخش عبارتند از: روابط اجتماعی، تعلق مکانی، مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی. برای آزمون این فرضیه و مشخص نمودن برقراری رابطه بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر و سرقت)، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. در زمینه‌ی رابطه بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، همانگونه که در جدول شماره‌ی ۵ مشاهده می‌گردد، در منطقه‌ی ۳، بین مؤلفه‌های روابط اجتماعی، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، و انسجام اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، رابطه‌ی مستقیم و معناداری وجود دارد اما در مورد مؤلفه‌های تعلق مکانی و مشارکت اجتماعی، در منطقه‌ی ۳ رد می‌گردد.

جدول ۵: همبستگی پیرسون بین پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر) با مؤلفه‌های اجتماعی منطقه‌ی

۳ شهر ساری

مؤلفه‌ها	منطقه	تعداد	آمار همبستگی پیرسون	معناداری (sig)	رد فرضیه	تأیید فرضیه
روابط اجتماعی	۳	۳۸۱	۰/۱۹۲**	۰/۰۰۰		✓
تعلق مکانی	۳	۳۸۱	۰/۰۵۹	۰/۴۵۵	✓	
مشارکت اجتماعی	۳	۳۸۱	۰/۱۱۲	۰/۰۶۶	✓	
آگاهی	۳	۳۸۱	۰/۲۰۴**	۰/۰۰۳		✓
اعتماد اجتماعی	۳	۳۸۱	۰/۲۲۶**	۰/۰۰۰		✓
انسجام اجتماعی	۳	۳۸۱	۰/۱۴۸**	۰/۰۰۰		✓

* معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

همچنین در مورد رابطه میان مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم سرقت در منطقه‌ی ۳ شهر ساری، نتایج جدول ۶ گویای این مطلب است که در منطقه‌ی ۳ بین مؤلفه‌های روابط اجتماعی، تعلق مکانی، آگاهی اجتماعی و انسجام اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (سرقت)، رابطه‌ی معناداری برقرار است که در نتیجه فرضیه تحقیق در مورد این مؤلفه‌ها تأیید می‌شود اما در مورد مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی فرضیه‌ی تحقیق در منطقه‌ی سه شهر ساری رد می‌گردد.

جدول ۶: همبستگی پیرسون بین پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر) با مؤلفه‌های اجتماعی منطقه‌ی

۳ شهر ساری

مؤلفه‌ها	منطقه	تعداد	آمار همبستگی پیرسون	معناداری (sig)	رد فرضیه	تأیید فرضیه
روابط اجتماعی	۳	۳۸۱	۰/۰۶۲	۰/۳۱۰		✓
تعلق مکانی	۳	۳۸۱	۰/۱۹۳**	۰/۰۰۰		✓
مشارکت اجتماعی	۳	۳۸۱	۰/۰۵۴	۰/۳۷۳	✓	
آگاهی	۳	۳۸۱	۰/۱۳۸*	۰/۰۳		✓
اعتماد اجتماعی	۳	۳۸۱	۰/۰۵۶	۰/۳۵۸	✓	
انسجام اجتماعی	۳	۳۸۱	۰/۱۵۷*	۰/۰۲۶		✓

* معناداری در سطح ۰/۰۵، ** معناداری در سطح ۰/۰۱

جدول ۷: تحلیل یافته‌های توصیفی مؤلفه‌های اجتماعی پیشگیری از جرم منطقه‌ی ۳ شهر ساری

مؤلفه‌ها
نتایج آزمون T، نشان می‌دهد که مؤلفه روابط اجتماعی در منطقه‌ی ۳ شهر ساری در وضعیت مطلوبی قرار گرفته که یکی از دلایل آن، شاید این باشد که اکثر ساکنان این منطقه مهاجرانی بوده‌اند که به صورت دسته‌جمعی از نواحی مشابه (کیاسر، سمنان، چهاردانگه، نکا و دودانگه)، به این قسمت کوچ نموده‌اند. با توجه به نتایج آزمون پیرسون برای مؤلفه‌ی روابط اجتماعی مشاهده می‌گردد که بین این مؤلفه با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، در منطقه‌ی سه شهر ساری همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

مؤلفه‌ها	
مشارکت اجتماعی	در این مؤلفه مشخص شده است رابطه میان مؤلفه مشارکت اجتماعی با وقوع جرم در محلات فقیر و مرفه، دریافت که بین مشارکت اجتماعی و کاهش شکل‌گیری فرهنگ جرم‌زا در منطقه‌ی مرفه رابطه‌ی مستقیم و معناداری وجود دارد اما در منطقه‌ی فقیر چنین رابطه‌ای یافت نشده است.
آگاهی	در این مؤلفه مشخص شده که بین میزان استفاده از انواع رسانه‌ها و افزایش آگاهی‌های اجتماعی و احساس امنیت رابطه‌ی معناداری وجود دارد و خروجی آزمون T، نشان می‌دهد که مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی در این منطقه در سطح نامطلوبی قرار دارد که این امر نشان‌دهنده‌ی مطالعات و آموزش‌های ناکافی به شهروندان است. برای بررسی رابطه میان مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی و وقوع جرم، از طریق آزمون پیرسون این بررسی صورت گرفته است. ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شده برای مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی در مورد جرم مواد مخدر، حاکی از آن است که بین این مؤلفه با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر و سرقت)، در منطقه‌ی ۳ رابطه‌ی معنادار برقرار است.
اعتماد اجتماعی	در این مؤلفه محقق به این تحلیل دست یافته است که بین ابعاد مختلف احساس امنیت و ابعاد اعتماد اجتماعی، همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد به این گونه که با بهبود مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی، امنیت اجتماعی نیز افزایش می‌یابد، این مؤلفه در منطقه‌ی ۳ در وضعیت مطلوبی قرار گرفته است که شاید بدین دلیل باشد که اکثر اهالی یکدیگر را می‌شناسند و تقریباً از یک پایگاه روستایی برخوردار هستند چرا که اکثر آنها از نواحی مشترک به این منطقه مهاجرت نموده‌اند.
انسجام اجتماعی	در این پژوهش به رابطه‌ی مؤلفه‌ی انسجام اجتماعی با وقوع جرم پرداخته شده که نتایج نشان می‌دهد رابطه‌ی معکوس بین تعداد دفعات ارتکاب جرم و میزان این مؤلفه وجود دارد یعنی با افزایش کیفیت این مؤلفه میزان دفعات وقوع جرم کاهش یافته است.

نتیجه‌گیری

در عصر حاضر بدلیل پیچیدگی جوامع و گسترش شهرنشینی، شهرهای امروزی در سرتاسر جهان با بروز انواع مسائل شهری از جمله میزان بالای بزهکاری روبرو هستند.

مسئله‌ای که بشر با همه‌ی قدرت، مهارت و ابتکار خود تاکنون نتوانسته است در مبارزه با آن پیروز شود و از ازدیاد سرسام آور تبهکاری پیشگیری نماید.

با توجه به سکونت‌گاه‌های غیررسمی که در یک روند هجوم و چیرگی به عنوان بخشی طبیعی از شهر و حوزه‌های شکاف در این منطقه شکل گرفته‌اند و بخشی تفکیک‌ناپذیر به آن ضمیمه گشته و در قالب کانون‌های جرم‌خیز، در نهایت باعث آسیب‌دیدگی سازمان اجتماعی این منطقه و کل شهر گردیده است.

در چنین مناطقی انزوای اجتماعی ساکنان، سبب کاهش انتظار آنان برای موفقیت‌های متعارف نیز شده است که در نتیجه، برای کسب جایگاه اجتماعی، خشونت جایگزین کنترل اجتماعی شده است اما نکته‌ی بسیار مهم به عنوان یک مسئله‌ی اجتماعی در رابطه با تجربه‌ی زیستن در منطقه‌ی ۳ شهر ساری، شکل‌گیری خرده‌فرهنگ‌های متفاوت بوده است که بستر فرهنگی و اجتماعی افراد (بویژه نوجوانان و جوانان) را شکل داده است.

در این منطقه فرصت‌های بسیاری برای فعالیت‌های مجرمانه همچون خرید و فروش مواد مخدر، مال‌خری اموال دزدیده مشاهده می‌شود و بسیاری دیگر از چنین اعمالی به سادگی فراهم است. چنین فعالیت‌هایی در سن پایین و به عنوان بخشی از بازی‌های خیابانی، میان نوجوانان در این مناطق شروع می‌شوند و در این بازی‌ها رفتارهای بزهکارانه همچون سستی از بزرگترها به جوانان و نوجوانان انتقال می‌یابد.

با توجه به یافته‌های پژوهش در منطقه‌ی ۳ نیز مؤلفه‌های روابط اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و تعلق مکانی در وضعیت مطلوبی قرار دارد اما آگاهی اجتماعی در وضعیت نامطلوبی قرار دارد، همچنین در منطقه‌ی ۳ بین مؤلفه‌های اجتماعی روابط اجتماعی، آگاهی، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، رابطه‌ی معناداری وجود دارد اما در زمینه‌ی ارتباط بین مؤلفه‌های اجتماعی با پیشگیری از جرم (سرقت)، مشخص گردیده است که در منطقه‌ی ۳ بین مؤلفه‌های تعلق مکانی، آگاهی و انسجام اجتماعی، با پیشگیری از وقوع جرم (سرقت)، رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

نتایج آزمون T، نشان می‌دهد که مؤلفه‌ی روابط اجتماعی در منطقه‌ی ۳ شهر ساری در وضعیت مطلوبی قرار گرفته که یکی از دلایل آن، شاید بدین علت باشد که اکثر ساکنان این منطقه مهاجرانی بوده‌اند که به صورت دسته‌جمعی از نواحی مشابه (کیاسر، سمنان، چهاردانگه، نکا و دودانگه)، به این قسمت کوچ نموده‌اند. با توجه به نتایج آزمون پیرسون برای مؤلفه‌ی روابط اجتماعی مشاهده می‌گردد که بین این مؤلفه با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، در منطقه‌ی ۳ شهر ساری همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

طی بررسی‌های به عمل آمده از طریق آزمون T، مشخص گردید که مؤلفه‌ی تعلق مکانی در منطقه‌ی سه شهر ساری در وضعیت مطلوبی قرار دارد. بر اساس آزمون همبستگی پیرسون بین مؤلفه‌ی تعلق مکانی در مورد سرقت در منطقه‌ی ۳ رابطه‌ی معناداری ملاحظه می‌گردد، خروجی آزمون T، نشان می‌دهد که مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی در این منطقه در سطح نامطلوبی قرار دارد که این امر نشان‌دهنده‌ی مطالعات و آموزش‌های ناکافی به شهروندان است. برای بررسی رابطه میان مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی و وقوع جرم، از طریق آزمون پیرسون این بررسی صورت گرفته است. ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شده برای مؤلفه‌ی آگاهی اجتماعی در مورد جرم مواد مخدر، حاکی از آن است که بین این مؤلفه با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر و سرقت)، در منطقه‌ی ۳ رابطه‌ی معناداری برقرار است، طی بررسی‌های به عمل آمده از طریق آزمون پیرسون مشخص شده است که بین مؤلفه‌ی انسجام اجتماعی با پیشگیری از وقوع جرم (مواد مخدر)، در منطقه‌ی ۳ شهر ساری رابطه‌ی معناداری وجود دارد. همچنین در مورد پیشگیری از سرقت نیز در این منطقه رابطه‌ی معناداری به چشم می‌خورد. نسبت به مؤلفه‌ی روابط اجتماعی پیشنهاد می‌گردد در این منطقه نهادهای آموزشی (مدارس و دانشگاهها)، با آموزش روابط سهل و آسان و رسانه‌های جمعی بخصوص صدا و سیما (در سطح استان)، در مقام فرهنگ‌سازان جامعه با تولید و پخش برنامه‌های متنوع و برجسته ساختن مزایای این نوع روابط می‌توانند برای بسترسازی برای تقویت رابطه‌ی

اجتماعی در بین مردم گام مؤثری را بردارند. همچنین برای تقویت حس تعلق پیشنهاد می‌شود تا مسئولان شهری امکاناتی را در سطح منطقه برای سرگرمی و تفریح اهالی و نیز ایجاد صنایع دستی برای بانوان و علاقه‌مندان را در طرح‌های آتی خود لحاظ کنند. همچنین پیشنهاد می‌گردد تا شورایارها در سطح محلات، انجمن‌ها و گروه‌های کوچک محلی، با عضویت اهالی محل تشکیل دهند تا ضمن رواج حس مشارکت، احساس تعلق را در بین اهالی تعالی دهند. یکی دیگر از راه‌های افزایش تعلق در منطقه‌ی ۳، بهبود شرایط کالبدی در سطح محلات این منطقه است. هر چند ممکن است فرد از روی احساسات به گونه‌ای ناخودآگاه نسبت به محل زندگی خود احساس تعلق داشته باشد اما از آنجا که تحمل شرایط بد آستانه‌ای دارد، در صورت ادامه‌ی بی‌توجهی‌ها به مشکلات کالبدی در این منطقه از شهر ساری، ممکن است در آینده‌ای نه چندان دور شاهد خالی شدن محلات این منطقه باشیم. شاید در حالتی خوشبینانه‌تر شاهد این امر خواهیم بود که این محلات به عنوان محلات نمونه و محلات جاذب برای بزهکاران بدل می‌شوند. از آنجایی که تراکم جمعیت بیسواد در منطقه‌ی ۳ به مراتب بیشتر از دیگر نقاط است بنابراین پیشنهاد می‌گردد با ایجاد ایستگاه‌های مطبوعاتی، ساخت کتابخانه، برپایی نشست‌های ماهیانه در مساجد و برگزاری جلساتی در مدارس برای والدین سطح آگاهی اهالی را افزایش دهند.

منابع

- السان، مصطفی. (۱۳۸۷). پیشگیری چند نهادی از جرائم شهری، فصلنامه‌ی مطالعات پیشگیری از جرم، سال سوم، شماره‌ی نهم.
- ادیسی، مسعود. (۱۳۹۱). نسل‌کشی و خشونت در دروندا، دانشگاه آزاد واحد میبد.
- بی‌نا. (۱۳۸۰). طرح پیشگیری از جرم، تهران: معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا، اداره‌ی کل مطالعات طرح پیشگیری.
- تولایی سیمین؛ خزایی، ام‌البنین. (۱۳۸۵). الگوی توسعه‌ی فضایی جمعیت در نظام شهری استان مازندران، نشریه‌ی علمی-پژوهشی انجمن جغرافیایی ایران، سال چهارم، شماره‌ی ۱۰ و ۱۱.
- حیدریان، محمود. (۱۳۷۴). میانی روانشناسی اجتماعی، تهران: انتشارات بابک.
- جلائی پور، حمیدرضا و عبدالله پور، جمال. (۱۳۹۰). روابط اجتماعی شهری، پژوهشی در چگونگی و عوامل مرتبط با آن در شهر سردشت.
- فیروزآبادی، سیداحمد. (۱۳۸۴). سرمایه‌ی اجتماعی و نقش آن در تشکلهای تولیدی، نامه‌ی انجمن جامعه‌شناسی ایران، تهران: نشر آگاه.
- رجبی‌پور، محمود. (۱۳۸۲). درآمدی بر احساس امنیت در بستر امنیت عینی، فصلنامه‌ی دانش انتظامی، سال پنجم، شماره‌ی دوم.
- صانعی، پرویز. (۱۳۷۲). حقوق جزای عمومی، تهران: کتابخانه گنج دانش، صص ۱۷۳-۱۷۲.
- شکویی، حسین. (۱۳۶۹). جغرافیای اجتماعی شهرها (اکولوژی اجتماعی شهر)، تهران: جهاد دانشگاهی.
- کی‌نیا، مهدی. (۱۳۷۴). جرم‌شناسی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۸۳). وندالیسم، تهران: انتشارات آن.
- ملازاده گنجی، جاوید. (۱۳۹۲). مطالعه‌ی ویژگی‌های فضای محله‌ای در پیشگیری از جرائم شهری، مازندران: دانشگاه مازندران - دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد.

- میرمحمدصادقی، محمدحسین. (۱۳۸۹). فصلنامه‌ی مطالعات امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی ناجا.
- میر خلیلی، سید محمود. (۱۳۷۸). پیشگیری از بزهکاری، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- مدنی‌پور، علی. (۱۳۸۴). طراحی فضای شهری نگرشی بر فرآیندهای اجتماعی و مکانی، ترجمه‌ی فرهاد مرتضایی، تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ حمید هاشم بیگی، حمید. (۱۳۷۷). دانشنامه‌ی جرم‌شناسی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- Brown Laure (2000) , Geography of Crime, University of Wollongong, School of Geosciences, from the world wide. web: <http://www.geos242.com>
- Gaoteri, H (1986) popular participation in development, Parise, vnesco
- Fukuyama, F. (1995), Social capital and the global economy, Foreign affairs 74(5).
- Coleman, J.S. (1988), "Social Capital in the Creation of Human Capital", American Journal of Sociology, 94: 95- 120.